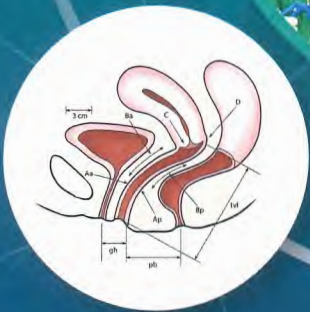

ภาวะอวัยวะกรานหย่อน

Pelvic Organ Prolapse

ธีระยุทธ เต็มธนกิจไพศาล

หน่วยเวชศาสตร์เชิงกรานสตรีและศัลยกรรมช่องเสริม

และ หน่วยผ่าตัดผ่านกล้องทางนรีเวช

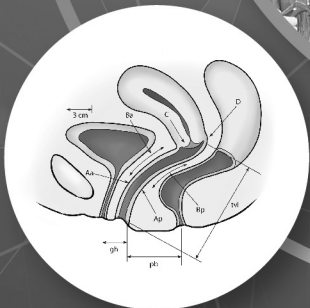
ภาควิชาสูติศาสตร์และนรีเวชวิทยา

คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ภาวะอวัยวะกรานหย่อน

Pelvic Organ Prolapse

ธีระยุทธ เต็มธนกิจไพศาล

หน่วยเวชศาสตร์เชิงกรานสตรีและศัลยกรรมซ่อมเสริม

และ หน่วยผ่าตัดผ่านกล้องทางนรีเวช

ภาควิชาสูติศาสตร์และนรีเวชวิทยา

คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ภาวะอวัยวะกรานหย่อน Pelvic Organ Prolapse

ISBN : 978-616-438-484-2

พิมพ์ครั้งที่ 1 : กรกฎาคม 2563

จำนวนพิมพ์ : 300 เล่ม

ราคา : 250 บาท

รายการบรรณานุกรมสำเร็จรูป (CIP)

รายการบรรณานุกรมสำเร็จรูป (CIP) ของห้องสมุดคณะแพทยศาสตร์ มข.

ธีระยุทธ เต็มธนะกิจไพศาล

ภาวะอวัยวะกรานหย่อน (pelvic organ prolapse) / ธีระยุทธ เต็มธนะกิจไพศาล. พิมพ์ครั้งที่ 1.
ขอนแก่น : ภาควิชาสูติศาสตร์และนรีเวชวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2563.

100 หน้า : ภาพประกอบ

ISBN 978-616-438-484-2

1. กระดูกเชิงกราน - - การวินิจฉัย. 2. อวัยวะกราน. (1). มหาวิทยาลัยขอนแก่น
คณะแพทยศาสตร์ ภาควิชาสูติศาสตร์และนรีเวชวิทยา. (2). ชื่อเรื่อง. [WP155 ธ672 2563]

พิมพ์ที่ :

หจก. โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา

232/199 ถ.ศรีจันทร์ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40000

โทร. 043-466444 แฟกซ์. 043-466863

Email: klungpress@hotmail.com

คำนำ

ภาวะอัมเชิงกรานหย่อน เป็นโรคทางนรีเวชที่พบบ่อยในสตรีสูงอายุ เกิดจากความเสื่อมของร่างกาย การคลอดบุตรทางช่องคลอดเป็นปัจจัยเสี่ยงสำคัญที่นำไปสู่การเกิดภาวะดังกล่าว ภาวะอัมเชิงกรานหย่อนส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ก่อให้เกิดความรำคาญ ในรายที่มีอาการมากอาจส่งผลให้เกิดความวิตกกังวล และภาวะซึมเศร้าได้ ผู้ป่วยหลายคนไม่ทราบว่าภาวะดังกล่าวสามารถรักษาได้ จึงเพิกเฉยต่อโรคดังกล่าว ดังนั้น ในฐานะแพทย์ ควรทราบอาการ การวินิจฉัย การรักษาที่เหมาะสม เพื่อลดอาการที่เกิดขึ้นและทำให้คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยดีขึ้น

หนังสือเล่มนี้เขียนเกี่ยวกับรายละเอียดภาวะอัมเชิงกรานหย่อน ประกอบด้วย ระบาดวิทยา พยาธิกำเนิดการเกิดโรค อาการ อาการแสดง การตรวจร่างกายที่จำเป็น การรักษาโดยหนังสือเล่มนี้จะเน้นการรักษาเชิงอนุรักษ์ และมีรายละเอียดเกี่ยวกับการผ่าตัดโดยสังเขป

เนื่องจากผู้อ่านหนังสือนี้จำกัดอยู่เฉพาะสูตินรีแพทย์และแพทย์ทั่วไป ดังนั้นจึงขออนุญาตใช้ภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นคำศัพท์เฉพาะมาตรฐาน โดยมีการอ้างอิงถึงภาษาไทยสำหรับคำที่มีคำไทยไว้แล้วและขอคงคำศัพท์ภาษาอังกฤษเฉพาะทางสำหรับคำที่ไม่เคยมีบัญญัติเป็นคำไทยไว้ เพื่อความเข้าใจง่ายในการอ่าน และคงสื่อความหมายเดิมมากที่สุด

นอกจากนั้น ภาพถ่ายที่อยู่ในหนังสือไม่สามารถระบุตัวตนของผู้ป่วยได้ และได้รับอนุญาตจากผู้ป่วยเรียบร้อยแล้ว

หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะให้ความรู้อันเป็นประโยชน์ต่อการดูแลผู้ป่วยภาวะอัมเชิงกรานหย่อนต่อไป

ธีระยุทธ เต็มธนะกิจไพศาล

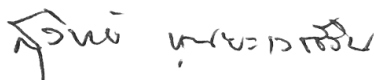
มิถุนายน 2563

คำนิยม

ปัจจุบันสาขาวิชาเวชศาสตร์เชิงกรานสตรีและศัลยกรรมซ่อมเสริมจัดเป็นอนุสาขาใหม่ในการฝึกอบรมแพทย์ประจำบ้านของราชวิทยาลัยสูตินรีแพทย์แห่งประเทศไทยที่ได้รับการรับรองหลักสูตรจากแพทยสภา เนื่องจากผู้ป่วยสตรีที่มีภาวะผิดปกติของโรคในกลุ่มนี้ เช่น ภาวะการหย่อนตัวของอวัยวะในอุ้งเชิงกราน และ ปัสสาวะเล็ดมักพบในสตรีสูงอายุซึ่งปัจจุบันมีจำนวนมากขึ้นและจัดเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศ ปัจจุบันมีการพัฒนาการตรวจรักษาภาวะการหย่อนตัวของอวัยวะในอุ้งเชิงกรานนี้ที่มีความซับซ้อนขึ้น มีการพัฒนาการรักษาใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา การจัดทำหนังสือเพื่อรวบรวมความรู้ใหม่เป็นฉบับภาษาไทยจึงเป็นประโยชน์ต่อสูตินรีแพทย์ แพทย์ทั่วไปและนิสิตแพทย์ ในการพัฒนาความรู้และนำไปใช้ในการดูแลผู้ป่วยในประเทศไทยที่อาจมีลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมที่ต่างจากชาติอื่นๆ

ผมได้รู้จัก คุณหมอ อธิระยุทธ เต็มธนะกิจไพศาล ตั้งแต่อีก่อนเข้ามาฝึกอบรมเป็นแพทย์ประจำบ้าน อนุสาขาเวชศาสตร์เชิงกรานสตรีและศัลยกรรมซ่อมเสริมที่จุฬาฯ จนปัจจุบันได้กลับไปทำงานเป็นอาจารย์ที่ ภาควิชาสูติศาสตร์ นรีเวชวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นเป็นเวลานานกว่า 10 ปี คุณหมอ อธิระยุทธได้แสดงความมุ่งมั่นในการฝึกอบรม ความสนใจในการค้นคว้าเรียนรู้องค์ความรู้ใหม่มาตลอดและยังแสดงความตั้งใจที่จะพัฒนาและเผยแพร่ความรู้ในการดูแลผู้ป่วยในกลุ่มนี้แก่นิสิตแพทย์และแพทย์ประจำบ้านที่โรงพยาบาลศรีนครินทร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น รวมทั้งคุณหมออธิระยุทธยังสละเวลาเข้าช่วยงานการฝึกอบรมแพทย์ประจำบ้านต่อยอดของอนุกรรมการฝึกอบรมและสอบ และช่วยในการจัดการประชุมและเผยแพร่ความรู้ของอนุสาขาเวชศาสตร์เชิงกรานสตรีและศัลยกรรมซ่อมเสริมของราชวิทยาลัย มาตลอดตั้งแต่จบ การฝึกอบรม หนังสือเล่มนี้คุณหมอได้ตั้งใจเขียนโดยการรวบรวมเนื้อหาใหม่จากแหล่งวิชาการต่างๆ ร่วมกับ ประสบการณ์จริงจากการดูแลรักษาที่โรงพยาบาลศรีนครินทร์ คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยใช้ภาษาที่อ่านเข้าใจง่ายและมีรูปประกอบชัดเจน หนังสือเล่มนี้จัดเป็นเอกสารทางวิชาการที่มีคุณค่ายิ่งและจะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนามาตรฐานการดูแลรักษาผู้ป่วยสตรีของประเทศต่อไป

ผมเชื่อมั่นว่าผู้อ่านหนังสือเล่มนี้จะได้รับประโยชน์ และความรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้ในการดูแลผู้ป่วยจริงต่อไป ผมขอขอบคุณคุณหมออธิระยุทธที่แสดงเจตนามุ่งมั่นที่จะพัฒนาการดูแลผู้ป่วยในสาขานี้โดยเป็น ตัวอย่างที่ดีของแพทย์รุ่นใหม่ซึ่งจะเป็นกำลังสำคัญของวงการแพทย์ไทยต่อไป

(รศ.นพ.สุวิทย์ นุณยะเวชชีวิน)

ประธานอนุกรรมการฝึกอบรมและสอบ

สาขาวิชาเวชศาสตร์เชิงกรานสตรีและศัลยกรรมซ่อมเสริม

ราชวิทยาลัยสูตินรีแพทย์แห่งประเทศไทย

คำนิยม

หนังสือเรื่องภาวะอวัยวะกรานหย่อน ที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ธีระยุทธ เต็มธนะกิจไพศาล นิพนธ์ขึ้นนี้ ประกอบด้วยส่วนสำคัญที่เป็นความรู้พื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสาเหตุและกลไกการเกิดภาวะอวัยวะกรานหย่อน การประเมินผู้ป่วยอย่างครบถ้วนและเป็นมาตรฐาน การวางแผนการดูแลรักษาแบบองค์รวม และรายละเอียดของการรักษาทั้งแบบอนุรักษ์และการผ่าตัด รวมถึงการผ่าตัดผ่านกล้อง ซึ่งเป็นวิธีการรักษาที่ทันสมัยและน่าสนใจ และผู้เขียนได้นำเสนอแนวปฏิบัติในการดูแลสตรีที่มีภาวะอวัยวะกรานหย่อนในขั้นตอนต่าง ๆ อย่างละเอียดและชัดเจน ดังนั้น ผู้อ่านหนังสือเล่มนี้ ทั้งที่เป็นสูตินรีแพทย์ แพทย์ทั่วไป และบุคลากรทางการแพทย์ที่สนใจ จะได้รับประโยชน์อย่างมากในการนำความรู้และแนวปฏิบัติดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในเวชปฏิบัติ งานสอน หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขอชื่นชมผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ธีระยุทธ เต็มธนะกิจไพศาลเป็นอย่างมาก ที่ได้ทุ่มเทเวลา กำลังความสามารถ ในการเขียนหนังสือเล่มนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ความรู้ แนวคิด และปัญหาที่เกิดขึ้นจากการอ่านหนังสือเล่มนี้ จะส่งผลให้สตรีไทยได้รับการดูแลรักษาภาวะอวัยวะกรานหย่อนด้วยหัวใจบนพื้นฐานความรู้ที่ถูกต้องและทันสมัย

ศาสตราจารย์แพทย์หญิงจิตติมา มโนนัย บาร์ทเล็ทท์

หัวหน้าสาขาวิชาเวชศาสตร์เชิงกรานสตรีและศัลยกรรมช่องเสริม

ภาควิชาสูติศาสตร์-นรีเวชวิทยา คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี

มหาวิทยาลัยมหิดล

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ บิดา มารดา ผู้ให้กำเนิด เลี้ยงดูอบรมสั่งสอน ให้โอกาสทางการศึกษา คอยสนับสนุนการเรียนรู้ คอยให้กำลังใจ และขอบคุณครอบครัวที่เป็นกำลังใจให้กันเสมอมา

ขอขอบคุณคณาจารย์ภาควิชาสัตวศาสตร์และนรีเวชวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นทุกท่านที่ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้และประสบการณ์ในการดูแลผู้ป่วยทางด้านสัตวศาสตร์และนรีเวชวิทยานอกจากนั้นยังมอบโอกาสในการศึกษาต่อสาขาเวชศาสตร์เชิงกรานสตรีและศัลยกรรมซ่อมเสริม และการผ่าตัดผ่านกล้องทางนรีเวช

ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์สุวิทย์ บุญยะเวชชีวิน ที่ได้ให้ความรู้และอบรมสั่งสอนในสาขาเวชศาสตร์เชิงกรานสตรีและศัลยกรรมซ่อมเสริม มอบโอกาสและประสบการณ์ต่าง ๆ ทำให้สามารถรวบรวมความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ ถ่ายทอดลงในหนังสือเล่มนี้ได้

ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ประนอม บุพศิริ และ รองศาสตราจารย์โณมพิลาศ จงสมชัย ที่ให้คำแนะนำ ให้คำปรึกษา ความช่วยเหลือในการดูแลผู้ป่วยทางด้านสาขาเวชศาสตร์เชิงกรานสตรีและศัลยกรรมซ่อมเสริม และมอบโอกาสในการเรียนรู้เสมอมา

ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ประนอม บุพศิริ และผู้ช่วยศาสตราจารย์อมรรัตน์ เต็มธนะกิจไพศาล ที่ช่วยกรุณาตรวจทานและแก้ไขต้นฉบับทำให้หนังสือออกมาสมบูรณ์แบบเช่นนี้

ขอขอบคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์อมรรัตน์ เต็มธนะกิจไพศาล ภรรยาที่รักยิ่งที่นอกจากจะเสียสละในการตรวจทานต้นฉบับแล้ว ยังช่วยคอยให้กำลังใจและสนับสนุนการเขียนหนังสือเล่มนี้เป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณ คุณศุภราลักษณ์ ชื่นชัยภูมิ พยาบาลประจำคลินิกนรีเวชทางเดินปัสสาวะและอัมพฤกษ์กรานห้อยที่ช่วยดูแลผู้ป่วยด้วยดีเสมอมา ทำให้การทำงานราบรื่น นอกจากนี้ยังได้คำแนะนำต่าง ๆ ในการดูแลผู้ป่วยร่วมกัน

ขอขอบคุณ คุณปภาดา แสนสง หัวหน้าพยาบาลประจำห้องผ่าตัดทางนรีเวชที่ช่วยดูแลในการผ่าตัดทางช่องคลอด และผ่าตัดผ่านกล้องทางนรีเวช ที่ช่วยเตรียมอุปกรณ์การผ่าตัดต่าง ๆ ที่จำเป็น ทำให้การผ่าตัดราบรื่นเสมอมา

ขอขอบคุณผู้ป่วยทุกท่านที่อนุญาตให้ถ่ายภาพและเผยแพร่ภาพในหนังสือเล่มนี้

ขอขอบคุณแพทย์ใช้ทุนและแพทย์ประจำบ้าน ภาควิชาสัตวศาสตร์และนรีเวชวิทยา คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ช่วยดูแลผู้ป่วยด้านสาขาเวชศาสตร์เชิงกรานสตรีและศัลยกรรมซ่อมเสริม และเป็นแรงผลักดันในการเขียนหนังสือเล่มนี้ เพื่อที่จะได้เป็นประโยชน์ในการดูแลผู้ป่วยต่อไป

ธีระยุทธ เต็มธนะกิจไพศาล

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 ระบาดวิทยาของภาวะอ้วนเชิงกรานหย่อน (Epidemiology of pelvic organ prolapse) ธีระยุทธ เต็มธนะกิจไพศาล	1
บทที่ 2 กายวิภาคของอวัยวะในอ้วนเชิงกรานและพยาธิสรีรวิทยาของการเกิดภาวะ อ้วนเชิงกรานหย่อน (Functional anatomy and pathophysiology of pelvic organ prolapse) ธีระยุทธ เต็มธนะกิจไพศาล	11
บทที่ 3 ภาวะอ้วนเชิงกรานหย่อน (Pelvic organ prolapse) ธีระยุทธ เต็มธนะกิจไพศาล	27
บทที่ 4 การบริหารกล้ามเนื้ออ้วนเชิงกราน (Pelvic floor muscle training; PFMT) ธีระยุทธ เต็มธนะกิจไพศาล	41
บทที่ 5 การรักษาโดยใช้ห่วงพยุงช่องคลอด (Nonsurgical treatment of pelvic organ prolapse: vaginal pessary) ธีระยุทธ เต็มธนะกิจไพศาล	47
บทที่ 6 บทบาทของฮอร์โมนเอสโตรเจนที่ใช้ทางช่องคลอดต่อโรคที่เกิดจากความเสื่อม ของอ้วนเชิงกราน (Role of topical estrogen in urogynecology) ธีระยุทธ เต็มธนะกิจไพศาล	63
บทที่ 7 การดูแลรักษาผู้ป่วยที่มีภาวะอ้วนเชิงกรานหย่อนด้วยการผ่าตัด (Surgical management of pelvic organ prolapse) ธีระยุทธ เต็มธนะกิจไพศาล	75

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 8 การผ่าตัดผ่านกล้องเพื่อรักษาภาวะอวัยวะกรานหย่อน (Laparoscopic sacrocolpopexy) ธีระยุทธ เต็มธนะกิจไพศาล	83
ดัชนี	89
Index	91

สารบัญภาพ

	หน้า
รูปที่ 2.1 แสดงสิ่งที่ช่วยพยุงช่องคลอด	12
รูปที่ 2.2 แสดงเนื้อเยื่อเกี่ยวพันและเอ็นต่าง ๆ ที่ยึดปากมดลูกและช่องคลอดที่ระดับต่าง ๆ	12
รูปที่ 2.3 แสดง Level ของช่องคลอด 3 ระดับที่ถูกพยุงไว้ด้วยเอ็นและเนื้อเยื่อต่าง ๆ	13
รูปที่ 2.4 แสดงการฉีกขาดของเอ็นที่พยุงช่องคลอดส่วนบน เมื่อมีแรงดันเกิดขึ้นทำให้เกิดการหย่อนของยอดช่องคลอดได้	14
รูปที่ 2.5 แสดงมุมมองด้านข้างของอัมเชิงกรานในท่ายืน เป็นภาพตัดด้านข้างจากตรงกลาง	15
รูปที่ 2.6 แสดงผนังช่องคลอดด้านหน้าที่มีการฉีกขาดด้านข้างด้านขวามือผู้ป่วย (lateral detachment) ทำให้รอยหยักของผนังช่องคลอดเอียงลงไปทางด้านขวามือผู้ป่วย	16
รูปที่ 2.7 แสดงผลของการฉีกขาดของผนังช่องคลอดด้านหน้าออกจาก arcus tendinous fascia pelvis และออกจาก ischial spine	17
รูปที่ 2.8 แสดงตำแหน่งของ perineal membrane และกล้ามเนื้อที่อยู่ข้างเคียง	18
รูปที่ 2.9 แสดง perineal membrane	18
รูปที่ 2.10 แสดงกล้ามเนื้อ levator ani	19
รูปที่ 3.1 แสดงจุดต่าง ๆ ที่ใช้ในการประเมินการหย่อนในระบบ POP-Q	32
รูปที่ 5.1 แสดงห้วงพยุงช่องคลอด ชนิด ring with knob	48
รูปที่ 5.2 แสดงห้วงพยุงช่องคลอด ชนิด Ring	49
รูปที่ 5.3 แสดงห้วงพยุงช่องคลอด ชนิด Ring with support	49
รูปที่ 5.4 แสดงห้วงพยุงช่องคลอด ชนิด Gellhorn	50
รูปที่ 5.5 แสดงห้วงพยุงช่องคลอด ชนิด Donut	50
รูปที่ 5.6 แสดงห้วงพยุงช่องคลอด ชนิด Cube	51
รูปที่ 5.7 แสดงการใช้ห้วงพยุงช่องคลอดชนิด ring	53
รูปที่ 5.8 แสดงตำแหน่งการวางตัวของห้วงพยุงช่องคลอดชนิด ring ที่อยู่ในช่องคลอด	54
รูปที่ 5.9 แสดงภาวะอัมเชิงกรานหย่อนก่อน และหลังจากใส่ห้วงพยุงช่องคลอดชนิด ring	54
รูปที่ 5.10 แสดงภาวะอัมเชิงกรานหย่อนก่อน และหลังจากใส่ห้วงพยุงช่องคลอดชนิด donut	54
รูปที่ 5.11 แสดงภาวะอัมเชิงกรานหย่อนก่อน และหลังจากใส่ห้วงพยุงช่องคลอดชนิด Gellhorn	55
รูปที่ 5.12 แสดงการวางตัวของห้วงพยุงช่องคลอดชนิดต่าง ๆ ในช่องคลอด	55
รูปที่ 5.13 แสดงการใส่ห้วงพยุงช่องคลอดในท่ายืน ที่จะให้ขาข้างหนึ่งวางไว้บนที่สูงกว่าอีกข้าง	57
รูปที่ 7.1 แสดงตำแหน่ง 6 จุดที่ใช้ในการประเมินการหย่อนของช่องคลอด (Aa, Ba, C, D, Ap และ Bp)	76